

ERGUVAN BAYRAMI

Hüseyin ALGÜL*

ÖZET

İlkbaharda erguvanlar açtığı zaman Emir Sultan, sağlığında Bursa'da müridleriyle bir araya geliyor ve topluca Allah'ı zekrediyorlardı. Ölümünden sonra da dergâhında bu gelenek aynı şekilde devam etti. Diğer şehirlerden de pek çok kişi bu toplantıya katılıyorlardı. Bu, adeta iç turizm hareketlerinde olduğu gibi o mevsimde Bursa'nın sosyal ve ekonomik hayatına büyük katkıda bulunuyordu. Bu hadise, kaynaklarda "Erguvan Faslı veya Erguvan Bayramı" diye geçer.

RÉSUMÉ

La fête de Gainiers (Erguvan Bayramı)

Au printemps quand les gainiers sont fleuris Emir Sultan de son vivant se réunissait avec ses amis à Bursa. Ils invoquaient tous ensemble les noms de Dieu. Après sa mort, cette tradition a continué aussi dans son couvent (dergâh). Beaucoup de personnes venant des autres villes participaient dans ces réunions. Comme si C'était un tourisme local, ce qui avait contribué à la vie économique et sociale de Bursa. Ce phénomène est mentionné dans les sources comme "Erguvan Faslı" (La saison de gainiers) ou "Erguvan Bayramı" (La Fête de Gainiers).

Seyyid Şemseddin Muhammed b. Ali el-Hüseyîn el-Buhârî (1368-1429), on beşinci asır Türkiye'sinin halk muhayyilesine en fazla mâloluş çehresidir.

* Doç. Dr.; Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi Öğretim Üyesi.

Babası çömlekçi idi, dolayısıyla "Emîr Külâl" diye tanınmakta olup asıl adı Seyyid Ali'dir¹.

Seyyid Ali, Buhara'lı bir Türk olup, şöhet ve gösterişten kaçınan samimi bir mutasavvıftı, halkın yardımına koşmaktan zevk alırdı. Kıt kanaat da olsa alın teri, el emeği ile geçinmeğe özen gösterirdi.

Emir Sultan, babasından ve onun ziyaretine gelen bilgili, kültürlü, samimi insanlardan ilim-irfan edindi. Bu münasebetle henüz küçük yaşlarda mânevî yüceliklere eriştiği kaynaklarda belirtilir².

Emir Sultan, tahminen, 17-18 yaşlarında iken babası vefat etti, ölürken huzur içindeydi, çünkü arkasında hayırlı bir evlât bırakıyordu.

Seyyid Şemseddin, babasının ölümünden o kadar etkilendi ki, Buhara'da daha fazla duramıyarak vefakâr baba dostlarıyla helâlleşti ve Merv, Nişapur, Isfahan, Bağdat, Hire ve Basra üzerinden Hicaz'a ulaştı. Mekke'de hac vazifesini yaptıktan sonra Medine'ye geçti. Orada yerleşmeyi düşünüyordu. Ancak onun ilim ve kerametlerini duyanlar ziyaret ve sohbet için evi doldurmaya başlamıştı. İşte bu esnada gördüğü bir rüyada Hz. Muhammed (sav.) tarafından kendisine "Anadolu'ya gidip hizmetini orada sürdürmesi" hatırlatılıyordu. Bunun üzerine hazırlıklarını tamamlayan Seyyid Şemseddin, Anadolu'ya müteveccihen yola koyuldu. Yol boyunca kabiledekilerle birlikte Kudüs'e uğrayıp Mescid-i Aksa ve Cami-i Ömer'de namaz kıldılar, civarındaki zatların ve peygamberlerin kabirlerini ziyaret ettiler. Şam'a uğrayıp Ashâb-ı Kiram'dan orada medfun bulunan Bilâl-i Habeşî (r.a.) ile Muyiddin-i Arabî gibi mutasavvıfların kabirlerini ziyaret ettiler, şehrin camilerinde namaz kıldılar. Hıms'ta Halid b. Velid Hazretlerinin, Haleb'de Zekeriyya Aleyhisselâm'ın, Antakya'da Habîb-i Neccar Hazretlerinin, Konya'da Sadreddin Konevî ve Mevlâna Celâleddin-i Rûmî Hazretlerinin kabirlerini ziyaret ederek Karaman, Hamid İli, Kütahya güzergâhından İnegöl'e, oradan da Bursa'ya ulaştılar. Yol boyunca kabileye üç mânevî kandilin ışık saçarak yol gösterdiği kaynaklarda nakledilir³.

Kafile Bursa'nın doğu kısmında, Gökdere Vadisinde "Aşıklar Mağarası" denilen bir mağarada konakladı. Yol gösteren kandiller üç gün sonra sönünce Seyyid Şemseddin, çevresindekilere "ey kardeşler, bizim ömrümüz kandili bu

1 Baldırzâde Muhammed b. Mustafa, Vefeyetnâme, yp. 3/b; İsmail Belîğ, Güldeste-i Riyâz-ı İrfân, 70; Gazzîzâde Şeyh Abdüllatif, Hülâsatü'l-Vefeyat, yp. 8/b; Mecdî Efendi, Terceme-i Şekâyk-ı Nûmâniye, 76; Mısırî Dergâhı Seccadenişini Mehmed Şemseddin, Yadigâr-i Şemsî, 4; Senâî Efendi, Menâkıb-ı Emir Sultan, 20; M. Süreyya, Scill-i Osmânî, III, 159; Halim Bakî Kunter, Emir Sultan Vakıfları ve Fatih'in Emir Sultan Vakfiyesi, Vakıflar Dergisi, Sayı: IV, Ankara 1958, s. 39-62..

2 Baldırzâde, Vefeyetnâme, yp. 57/b.

3 Baldırzâde, yp. 5/b-6a, Gazzîzâde, Hülâsatü'l-Vefeyât, yp. 8/b; Evliya Çelebi, Seyahatnâme, II, 47; M. Şemseddin, Yadigâr-ı Şemsî, 5; Senâî, Menâkıb-ı Emir Sultan, 50.

şehirde sönecek, makamımız bu şehir olacak" diyerek orada yerleşme isteğini belirtmiş oldu.

Seyyid Şemseddin orada bir süre uzlette kaldı, Münzeviyâne yaşadı, riyazetle uğraştı. Fakat bu kıymetli misafiri Bursa'lular tanımakta gecikmediler. Avam, havas, zengin, fakir, esnaf, müderris, talebe herkes onun ziyaretine koştu. Bu sırada henüz 21-22 yaşlarında bir genç olan Seyyid Şemseddin halkın bu ilgisinden sonra "EMİR SULTAN" diye anılmaya başladı.

Emir Sultan Hazretleri o günkü Osmanlı Türkiye'sinin başşehri olan Bursa'da çok yararlı çalışmalar yapmıştır. Dine, devlete, millete hizmet edecek vasıflı elemanların yetiştirilmesine gayret göstermiştir.

Tedris ve sohbet halkası oluturarak Bursa'da akademik bir hayatın gelişmesine yardımcı olmuştur. Meselâ Osmanlı Devletinin ilk Şeyhülislâmı olan Molla Fenârî (v. 834/1431) ile sohbeti vardır. Devrinin ünlü mutasavvıfları ile görüşmüştür. Hacı Bayram Veli (v. 833/1430), Somuncu Baba (Hamîdüddin Aksarâyî) (v. 815/1432) bunlardan bazılarıdır.

Y Talebelerini dine ve devlete sadakatle bağlı, üstün ahlâklı, feragat sahibi vatansever şahsiyetler olarak yetiştiriyordu. Halka din dersi veriyor, böylece halkın dinî eğitiminde hizmet ifa ediyordu, daima dindarlığı, çalışkanlığı, ahlâklı ve vatansever olmayı aşıyordu.

Emir Sultan Hazretleri, Yıldırım Bayezid'in kızı Hundi Hatun'la evlenerek Osmanlı sarayına damat oldu. Yıldırım'ın, başlangıçta buna karşı olduğu, fakat onu daha yakından tanıınca dost olduğu söylenir⁴.

Ulu Camii yapılışı da Emir Sultan'ın bazı tavsiyeleriyle olmuştur. Kaynaklarda anlatıldığına göre Yıldırım Bayezid, Niğbolu Savaşı'nı kazanırsa yirmi adet cami yaptıracağına söz vermişti. Zafer kazanıldıktan sonra Yıldırım, konuyu Emir Sultan'a açmış, "yirmi kubbeli bir cami yaptırırsa adağının yerine gelmiş olacağı.." hatırlatılınca bugünkü Ulu Camii yaptırmıştı⁵.

Emir Sultan, Osmanlı sultanlarından Yıldırım, Çelebi Mehmet ve II. Murad devirlerini idraketmiştir. Az önce belirtildiği gibi bunlardan Yıldırım'ın damadı olmuş, Çelebi Mehmed ve II. Murad'a kılıç kuşatmıştır. Edirne başşehir olmazdan evvel Osmanlı ordusu Bursa'dan Emir Sultan'ın duası ile çıkıyordu. Hatta II. Murad'ın İstanbul kuşatmasına dört yüz müridi ile bizzat katıldığını kaynaklar kaydeder.

Menkıbe kitaplarında Emir Sultana ait binlerce menkıbe ve keramet anlatılır. Biz bunların bir kısmını tetkikimizin sonundaki bibliyografyada göstereceğiz.

4 Baldırzâde, a.g.e., yp. 9/a, b-10/a; Yadigâr-ı Şemsî, 5-6.

5 Taşkoprîzâde Mehmed Kemalüddin, Tarih-i Sâf Tuhfetü'l-Ahbâb, 33; Senâî, Menâkıb-ı Emir Sultan, 85-87; Kâzım Baykal, Bursa'da Ulu Cami, 21.

Her meslekten insanlar tarafından sevilen Emir Sultan Hazretleri H.833/M.1429 yılında vefat etmiş, cenaze namazını devrin ünlü matsavvıflarından Hacı Bayram Veli Hazretleri kıldırmıştır⁶.

Emir Sultan Camiini Hoca Kasım adında zengin bir tacirin yaptırdığı söylenirse de yaygın kanaate göre ilk bânisi Hundi Hatun'dur. Türbe ve dersaneler bu yapıyı tamamlamıştır. Medrese ile hamam, Cezrî Kazım Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami ve türbe zamanla harap olduğundan çeşitli devirlerde tamir görmüş ve yenilenmiştir. Darüssaade ağası Beşir Ağa, cami ve türbeyi tamir ettirenlerden biridir. Ayrıca aynı zat H. 1156/M. 1743 tarihlerinde camiin kible cihetine bir çeşme yaptırmıştır. Altı kubbe üzerine oturtulmuş olan ilk cami III. Selim devrinde (1789-1809) tek kubbeli olarak yenilenmiştir. Sultan Abdülmecid (1839-1861) Bursa seyahati esnasında Emir Sultan'ın kabrini de ziyaret etmiş ve türbeyi bugünkü şekliyle yenilemiştir. Emir Sultan türbesi Sultan Abdülaziz zamanında (1861-1876) da tamir görmüştür. H. 1285/M. 1868.

Emir Sultan Külliyesi; cami, türbe, medrese, tekke, hamam vs.'den oluşan bir imaretti. Bu manzumenin ilk vakfiyesi Emir Sultan tarafından yapılmış, daha sonra buna çeşitli vakıflar eklenmiştir.

Emir Sultan Külliyesinden zamanımıza sadece cami ve türbe ulaşabilmiştir. Kendisi, zevcesi Hundi Hatun, oğlu Emîr Ali ve iki kızı orada medfundur.

Meşhur seyyah Evliya Çelebi, kendi devrinde gördüğü şekliyle Seyahatname'sinde Emir Sultan türbesini tasvir ettikten sonra "... Bir imaret vardır ki, gece gündüz nimeti bütün insanlara açıktır" der⁷.

Emir Sultan'ın henüz sağlığında Balıkesir, Edincik, Gelibolu, Edremit, Aydın ve Saruhan sancaklarından Karaman'a kadar uzanan bölge ve beldelerde halifeleri bulunmaktaydı. Oğünkü Anadolu-Türk dünyasının dört bucağından muhtelif halifelerine bağlı müridleri, sağlığında ferdi ziyaretleri dışında senede bir kere toplanıp Emir Sultan Hazretlerini ziyaret ederler ve topluca zikr-i tevhid icra ederlerdi⁸. Bahar yeşilliğinin bütün güzelliğiyle ortaya çıktığı günlerde her sene bir defa Emir Sultan halife ve müridlerinin Osmanlı Türkiyesi'nin dört bir yanından kütleler halinde Bursa'da Emir Sultan dergâhına gelerek topluca zikr-i tevhid icra etmeleri "Erguvan Cemiyeti, Erguvan Faslı, Erguvan Bayramı" gibi ifadelerle anılagelmiştir. Bursa Vefeyetnâme'lerinde ve Bursa mutasavvıflarını inceleme konusu yapan eserlerde belirtildiğine göre Erguvan Faslı veya Erguvan Bayramı Emir Sultan (Kd. s.) hayatta iken yapıldığı gibi vefatından sonra da (yaklaşık yüz yıl öncesine kadar) yapılıyordu.

6 İsmail Belig, Güldeste, 70; Meedi Efendi, Terceme-i Şekâyık, 77; M. Süreyya, Sicill-i Osmânî, III, 159; Evliya Çelebi, Seyahatnâme, I, 47; Yadigâr-ı Şemsî, 8. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, I, 533.

7 Evliya Çelebi, Seyahatnâme, I, 47-50.

8 M. Şemseddin, Yadigâr-ı Şemsî, 8.

Bir hafta kadar süren bu faslın, adını, bahar gelince Bursa'da salkım salkım açmakta olan Erguvan çiçeklerinden aldığı bilinmektedir. Bu bayramlarda tahminlerin ötesinde çok kalabalık kitlelerin bir araya geldiği sanılmaktadır. Nitekim Evliya Çelebi bir hususa şöyle değiniyor: "Senede bir defa Emir Sultan Hazretlerinin Erguvan Cemiyeti Faslı olup her taraftan deniz gibi insanlar toplanır ki, bu kalabalık cemiyeti anlatmakta kalem âcizdir. Böyle bir cemiyet ancak Emir Sultan sevgisiyle olur."⁹

Emir Sultan'ın menkıbelerine dair bir eser yazmış olan Senâî bu konuda şöyle der: "Rivayet olunur ki, Bursa'da her sene nevrüzün başlarında çevreden chıbbây-ı muhlisîn, fukara, ağniya ve çok sayıda dost insanlar Emir Sultan türbesini ziyarete gelirler. Her biri hâlât-ı câzibe-i muhabbetten cezbelenir. Nefs-i emmareden âsûde olup güya Kâbe-i Müşerreffe'ye varıldı deyu kulûb-i pâklerin kıyas ederler."¹⁰

Baldırzade Muhammed b. Mustafa ise hâlen el yazması halinde mevcut olan meşhur Vefeyetname'sinde Erguvan Faslından "Her yıl Anadolu'dan dervişler gelir, zikr-u nasihat ederler, sabahlara kadar ihyâ-ı leyl ederler.." diye bahseder¹¹.

Adı bilinmeyen bir şair Erguvan Bayramını şu mısralarla tasvir eder:

Emir Sultan dervişleri,

Tesbih-u senâ işleri,

Dizilmiş hüma kuşları,

Emir Sultan türbesinde.

"Bursa'da Zaman" şiirinin şairi, meşhur edip Ahmed Hamdi Tanpınar "Beş Şehir" adlı eserinde "... Türbe kapısı baştan aşağı gümüş pullar, gümüş halkalar, gümüş kulplarla süslü imiş; gümüş eşikler, ibrişim halılar varmış. Tavanında mücevher, murassa eşya asılı imiş ve yüzlerce altın, gümüş çırağ ve kandiliyle bu evliya, binbir gece zenginliği içinde yatarmış" dedikten sonra "Her sene bahar mevsiminde bu türbede büyük bir halk kütlesi toplanır, Erguvan Bayramı yaparlarmış" diye ekler ve bu hadiseyi şöyle değerlendirir: "... Ben Emir Sultan'ın bu rolünü çok seviyorum. Çünkü bizim iklimde gülden sonra bayramı yapılacak bir çiçek varsa o da erguvandır; o, şehirlerimizin ufkunda her bahar bir diyani-zos rüyası gibi sarhoş ve renkli doğar. Dünyanın tekrar değiştiğini, tabiatın ağır uykudan uyandığını haber vermek ister gibi zengin, cümbüşlü israfiyle her tarafı donatır, bahar şarkısını söyler... Emir Sultan türbesinin etrafında yatan ölüleri, her bahar kendiliğinden açılan bu hayat ve arzu sofrası cömertçe kandırır"¹².

9 Evliya Çelebi, Seyahatnâme, I, 47 vd.

10 Senâî, Menakıb-ı Emir Sultan, 31.

11 Baldırzâde, Vefeyetnâme, yp. 17/b.

12 A. Hamdi Tanpınar, Beş Şehir, 126-128.

Evlıya Çelebi'nin "Deniz gibi" diye bahsettiği binlerce kişinin Erguvan Bayramı münasebetiyle Bursa'ya akın ettiği ve bunun bir hafta sürdüğü bilinince o dönemlerde Bursa'nın sosyal hayatında fevkalâde gelişmelerin olacağını tahmin etmek zor değildir. Hiç şüphesiz Emir Sultan Hazretleri hayatta iken, Erguvan Cemiyeti"ne kendisi riyaset etmekte idi. Vefatından sonra ise dergâhta postnişin olanlar bu vazifeyi yürütmeye devam etmişlerdir. Kaynaklara göre Erguvan Bayramı süresince kalabalık halk kütlelerinin dergâhta ve camide yaptıkları dua ve zikirler eski Bursalı'larca bolluk, bereket, huzur, saadet ve meserret sebebi sayılırdı.

Daha sonraları Erguvan Bayramına katılan dervişler, Emir Sultan Camiinde sabaha kadar zikrettikten sonra diğer gecelerde başka tekkelerden de dâvet edilirdi. Meselâ Üftâde asitanesiyle, İncirli ve Üçkuzular Mevlevihânesi'nde birer gece yapılan zikirler bu cümledendir. Bu faslın unutulmaya yüz tuttuğu dönemde Eşrefzâde'ye ait oludđu söylenen bir uygulama sürdürülüyordu. Şöyle ki: Ramazan ve Kurban Bayramlarının ikinci günü Eşrefzâde dergâhından meşayih ve dervişan, zikr-i tevhid icra ederek Emir Sultan Hazretlerine giderler, türbede Mülk Sûresi'ni okurlar ve ziyaret ederlerdi. Bursa halkında "Emir Sultan dervişleri gelmediği sene bereket olmaz" diye bir telâkki vardı. Bu telâkki, eski devirlerde Erguvan Bayramı'nın Bursa halkına ne kadar mâlolduğunu belirtmesi bakımından ilginçtir.¹³

Bu fasl ve cemiyetin "Bayram" diye isimlendirilmesini anlamak pek zor değildir. Çünkü binlerce kişinin katıldığı ve bütün Bursa'lıların da her sene Erguvan Bayramı haftasını özlemle beklediği düşünülürse yediden yetmiş herkesin gönlünü tarifsiz bir sürûr ve hazzın kaplıyacağı aşikârdır. Zaten bayramın en belirgin özelliği sürur, haz ve neş'e kaynağı olması değil midir?

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Araştırmamızın bu kısmında konuyu günümüzde düşünerek bir değerlendirme yapmaya çalışacağız:

Yıllar öncesinde Bursa tarihi ile alâkalı araştırmalara giriştiğimizde Yıldırım, I. Mehmed ve II. Murad devirlerinde hem halkla hem de siyâsi otoriteyi temsil eden zevatla çok yönlü münasebetleri ve mühim tesirleri açısından ünlü mutasavvıf Emir Sultan ve bu zatın hayatını derinliğine ele aldığımızda da bahar mevsiminde çok sayıda insan topluluğunun iştirakiyle yapılan Erguvan Faslı dikkatimi çekti. Bu dalda ana kaynaklardan sayılan eserler Emir Sultan'ın hayatını

13 Baldırzâde, a.g.e., yp. 17/b; M. Şemseddin, Yadigâr-ı Şemsî, 8 vd; Senâî, Menâkıb-ı Emir Sultan, 31; Evliya Çelebi, Seyahatnâme, I, 362.

naklederken bu konuya bilhassa değiniyorlardı. Konuyu, kaynakları içinde iyice tespit ettikten sonra bu tarihî hadise beni bazı hususlar çevresinde düşündürmüştür. Şöyle ki:

Günümüz dünyasında çeşitli ülkeler kendi tarihî büyüklüklerinin adı etrafında her sene birtakım faaliyetler yapmak sûretiyle dînî ve millî kültürlerini gençlere aktarmak ve ülkelerinin; birlik, dirlik, tesânüt kaynaklarını yaşatmak, canlı tutmak istiyorlar. Adlarına araştırma enstitüleri açıyorlar; eserleri ve tesirleri etrafında sempozyumlar düzenleyip gençler arasında yarışmalar açıyorlar, adları çevresinde kurulan enstitü ve vakıf gibi müesseseleri mâlî bakımdan destekliyorlar. Türkiye'mizin bu tip faaliyetler nokta-i nazarından büyük bir potansiyele sahip olduğu bir gerçektir. Ama acaba bu büyük potansiyel, ilmî esaslar dahilinde ele alınabilmekte ve kültür kaynaklarımız ilmî araştırmalarla yeni nesillere yeterince sunulabilmekte midir? Bilhassa günümüze kadar uzanan tesirleriyle her araştırmacının dikkatini çekmekte olan halk muhayyilesinde çok müessir rol icra etmiş mânevî büyüklerimizin hayatları, fikirleri, eserleri, talebeleri, hizmet yöntemleri ve tesirleri konusunda ciddî çalışmalar ne ölçüde yapılmaktadır? Üniversitelerdeki ilim adamlarımızın genel olarak münevverlerimizin ve hususiyile eğitim, öğretim ve kültür konularıyla vazîfeleri icabı yakînen ilgilenen resmî müesseselerimizdeki yetkililerin bu konuya bakışları nedir? Türk münevverleri bu konular etrafında belirli müşterekler oluşturabilmişler midir?

Her şeyden evvel geçmişte yaşayan mânevî büyükleri anmak, onları tüm eser ve tesirleriyle hatırlatmak bir nostalji midir? Çoktan ölmüş kişilerin yapıp ettiklerini anmakla bir avunma psikolojisine mi girilmektedir?

Şayet – istenilirse daha da çoğaltılabilecek olan – bu tip suallere sağlıklı cevaplar bulunmaz ve bu sahada belirli prensipler ortaya konulmaz ise çok önemli kafa ve gönül kaynaklarımızdan yerli yerinde ve doğru bir biçimde yararlanma imkânının en aza inme tehlikesiyle karşılaşılacağı gibi yer yer çeşitli ekol ve fırkaların elinde mahiyeti ve gayesi dışında yönlendirmelere şahit olunabilecek ve daha önemlisi, nesiller arası uyumsuzlukları belirli ortak duygu ve düşünce ortamında en aza indirme şansı kaçırılmış olacaktır. Millî tarih şuuru, şayet, geçmişin değerlerini tanıyıp yeni-çağdaş yöntemlerle modern ilmin gereklerine uygun çalışmaların ürünleriyle sentez yaparak onları gün ışığına çıkartmak ve millî maziyi mücerred destanlar yığını olmaktan ve nostaljik avunma vesilesi yapmaktan kurtarıp yeni güzelliklerin yeni iyiliklerin ve yeni başarıların temininde tesirli hale getirmekse, mânevî büyükleri efrâdını câmi aғыarını manî bir şekilde anmak fevkalâde önem taşır. Zira bu çeşit faaliyetler insanımıza, dünya üzerinde, tarihin bazı devirlerinde olduğu gibi tekrar güçlü kuvvetli bir ülke haline gelme isteğini ilhamedecektir. Her kesimden insanımız bu istikamette motive edilmiş olacağı gibi, ma'serî vicdanın aynı doğrular çevresinde oluşmasını sağlayacaktır. Yarının nesillerine tarih içindeki zengin Türkiye'mizin dini, ahlâkı,

şii, edebiyatı, san'atı, medeniyeti pedagojik kriterlere uygun olarak tabii ortamında tanıtılmış olacaktır.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde Bursa için "Rûhâniyetli şehir" tabirini kullanır. Buhâradan, Semerkand'dan, Hicaz'dan, Mısır'dan uzanan mânevî çizgide tarih içinde Bursa; erenler, evliyâlar, fakîhler, âlimler, gâziler, sultanlar ve şehzâdeler şehri olmuştur. Günün birinde Seyyid Şemseddin Muhammed el-Buharî'ye Hicaz'dan üç ışık yol göstermiş, ışığın söndüğü bugünkü ebedî istirahatgâhındaki tepede "Bizim canımız kandili burada sönecek, hizmetimiz buradadır..." diyen büyük veli, ahâlinin rağbet ve muhabbetine erişerek bu şehirde "Emir Sultan" ünvanını almış, onun ocağı; talebeye sınıf ve okul, dervişe dergâh, halka sohbet salonu, âlimlere ilmî tartışma yeri; sultanlara, vezirlere, gâzî ve kumandanlara ziyâretgâh olmuş; Emir Sultan, ilim, kültür ve irfan akademisini tesis ederek devrin entellektüel tabakası ile her meslekten halk kütlelerini orada kaynaştırmış, böylece din, devlet ve millet hayatına önemli hizmetlerde bulunmuş; sultanlar sefere çıkarken onun dualı ellerinden kılıç kuşanmışlar ve asırlar boyunca Emir Sultan ve sevenleri o tepede "Erguvan Bayramı"nda birleşmişlerdir. Emir Sultan'ın devrin ileri gelenlerinden I. Bayezid (1389-1403), I. Mehmed (Çelebi Mehmet) (1413-1421), II. Murad (1421-1451) gibi sultanlarla ve daha önce de belirtildiği vechile, Hamîdüddin Aksarâyî (Somuncu Baba) (ö. 815/1414), Hacı Bayram Velî (ö. 833/1431) gibi mutasavvıflar ve Molla Fenârî (ö. 834/1431) gibi ilim adamlarıyla sohbeti ve ülfeti olduğuna göre Erguvan Bayramı her meslekten her tabakadan insanın birleşmesini, benzer hislerin terennümünü ahâlinin müşterek bir gayede kaynaşmasını simgelemektedir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Konya'da Mevlâna – Sadreddin Konevî, İstanbul'da Ebû Eyyüb el-Ensârî, Sünbül Efendi, Merkez Efendi, Aziz Mahmud Hüdâî, Göynük'te Akşemseddin Hazretleri gibi Bursa'da da Üftâde, İsmail Hakkı Bursevî ve Emir Sultan Hazretleri tesirleri bakımından mühim şahsiyetlerdir. Böylesine büyük zatların anılması, hizmetlerinin minnet duygularıyla yâdolanması, hayatlarından çıkarılacak ders ve ibretlerle gençlerimizin kafa ve ruhlarının beslenmesi herhalde günümüzde fevkalâde önem verilmesi icabeden bir mesâî telakkî olunmalıdır.

Konumuzu teşkil eden Erguvan Bayramı ile ilgili teklifimiz ise şudur: Acaba, yılda bir kere, erguvanların açtığı bahar mevsiminde, hiç değilse Emir Sultan'la ve zamanla Bursa'ya hizmeti geçen diğer zevatın hayatları ile ilgili ilmî sempozyum ve seminerlerin düzenlenmesi düşünülemez mi? Bu tip sempozyumlar ilmî faaliyetlere açık bazı vakıflarla yürütülebileceği gibi – son zamanlarda örneklerine rastlandığı gibi – valiliklerce, üniversitelerce, valilik, üniversiteler ve kültür müdürlüklerinin işbirliğiyle veya Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Vakfı ve İlahiyat Fakültelerinin işbirliği ile yapılabilir.

Diğer bir husus da şudur: Acaba adı Emir Sultan ya da Erguvan'la

başlayan bir Araştırma Enstitüsü ve mâlî bakımdan araştırmalara destek sağlayacak bir vakıf kurulamaz mı? Böyle bir gelişme halinde Bursa'da çok zengin arşiv belgeleri (şer'îye sicilleri) üzerinde çalışma yapan ilim adamları da malî desteğe kavuşmuş olacaktır.

Erguvan Bayramı'nın eski devirlerde Bursa'nın şahsında millet hayatında huzur, tesanüt, bereket ve kardeşliğin canlanması istikametinde meydana getirdiği derin tesirler bizi bu mesele etrafında düşünmeye sevk etmiştir. Bu tip tarihe mâl olmuş hadiseler bütün boyutlarıyla, olduğu gibi ihya edilemez ise de günümüz gerçekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden ele alınıp incelenebilir. Bu münasebetle Kültür Bakanlığı başta olmak üzere diyanet muhitindeki yetkililerimizin, üniversite camiasında veya bu camia dışında kendisini yetiştirmiş tüm âlim, mütefekkir ve muharrirlerimizin bu ve benzeri mesleler etrafında ciddî olarak düşünmeleri ve konunun olgunlaşmasına katkıda bulunmaları şâyân-ı arzumuzdur.

BİBLİYOGRAFYA

- ALGÜL, Hüseyin: Bursa'de Medfun Osmanlı Sultanları ve Emir Sultan, İstanbul 1982.
- BALDIRZÂDE, Muhammed b. Mustafa: Vefeyetnâme, (Yazma, Nesih, 222 yp.) 1215 H. Süleymâniye Kütüphanesi-Esa'd Efendi, No. 1381.
- BELİĞ, Bursalı İsmail: Güldeste-i Riyâz-ı İrfân, Bursa 1287.
- BAYKAL, Kâzım: Bursa'da Ulu Cami, İstanbul 1950.
- Evliya Çelebi, Mehmed Zilli b. Derviş, Seyahatname, Derseâdet 1314.
- GAZZİZÂDE, Şeyh Abdüllatif, Hülâsatü'l-Vefeyât (Yazma muhtelif), Bursa Orhan Kütüphanesi, No: 1016.
- KUNTER, Halim Baki, Emir Sultan Vakıfları ve Fatih'in Emir Sultan Vakfiyesi, Vakıflar Dergisi, Sayı: IV, Ankara 1958.
- SENÂÎ: Menâkıb-ı Emir Sultan, İstanbul 1290.
- ŞEMSEDDİN, Mısrî Dergâhı Seccâdedenişini Mehmed: Yâdigâr-ı Şemsî, Bursa 1332.
- Taşköprizade Ahmed Efendi, Şekâyık-ı Nûmâniye, mtc. Mecdi Efendi, İst. 1920.